

En vinterfortælling

Det er ikke alle historier, der når ind til lokalarkiverne, og ikke alle historier, som når ind, der nødvendigvis når ud igen. Det er der flere grunde til: noget kan være for småt, for tvivlsomt, eller for stort. Jeg vil fortælle en lille historie – og den er ganske vist – og du må selv vurdere, hvilken kategori, den falder ind under.

Det er vinteren 1942. Dyb vinter, som få ønsker at opleve igen. Den sidste af krigstidens trillinge isvintre i Danmark. Termometret tangerer minus 31 grader og der er hård blæst. Folk bevæger sig langsomt – til fods eller til hest. Selv Dr. Clausens Opel Kaptajn er klodset op på nabogården og han må ty til en lille DKW to-takter. Ligesom dyrlæge Richhoff bruger han tit gammeldags træski. Men så er der Troldhedebanen, livlinen mellem Kolding og for de flestes vedkommende Vorbasse, Hejnsvig og Grindsted.

Det er en gråvejrsdag kort efter nytår. Der er minus 13 grader og vinden er i øst. Et blandgodstog står og tager vand på ved remisen i Grindsted, mens et par godsvogne rangeres hen til togstammen. Der er i forvejen tre passagervogne tilkoblet det store Winthertur lokomotiv, og egentlig skulle der et forspand af et lokomotiv mere til, men der har været sabotage på banen ved Bramming. Det forklarer også, hvorfor de lukkede vogne fra kemikaliefabrikken skal denne vej til Kolding og derefter, som det meste gods, sydover til Tyskland. Mens det tekniske ordnes, går konduktøren gennem passagervognene og noterer, hvem der er med. En snes tyske soldater, hvis ansigter han ikke kender, maser forbi ham og forlader toget. Han nikker til alle de andre som regelmæssigt rejser med toget: de store kostskoleelever, der pjatter og læser lektier, handelsrejsende fra Kolding, et par ansatte ved banen, et par husmødre, butiksfolk, forretningsfolk – og en gammel kending, Jørgen Glavind, tidligere stationsforstander i Grindsted, nu ansat på sygehuset, men med sit uundværlige staffeli og en malekasse under armen. Han skal åbenbart på en maletur længere ud på heden for at fange et vintermotiv. Ved siden af sidder hans ven, en portør fra sygehuset med en stor jagthund. Og så er der en, som Larsen – konduktøren – ikke kan sætte fingeren på, men som med måneders mellemrum er med. Han er altid indesluttet, tysktalende og bedre beskyttet end de andre mod kulden af en lang læderfrakke og gode støvler. Jo, Larsen lægger mærke til alt.

Da de endelig kommer afsted, går det i støt tempo, 45 kilometer i timen. Sneen er ikke værre, end at de kan tygge sig igennem. Kort efter Utoft plantage løber de forbi Rishøjhuset, og togføreren tager pludselig farten af. Alle stimler sammen ved vinduerne: Hvad er der på færde? I det grå

eftermiddagslys kan de se, at der lidt længere fremme er et blussende bål tæt på sporene. Ildebrand!

Hans Smidth: Ildebrand. Ca. 1900

Toget standser tæt på en lille ejendom, som ilden har fået tag i. Konduktøren går hurtigt ud på den bageste vogns bagperron, hvor toilettet også er, og kigger. Den ellers tavse passager er straks henne ved ham, og i ophidsede tyske vendinger beordrer han ham til at signalere til togføreren, at de skal fortsætte – ufortøvet. Mandens lædertaske hænger over skulderen og svinger i takt med hans gestikuleren. Larsen tager ingen notits af den opbragte passager. Ildebrand midt om vinteren er en alvorlig sag. Der kan ikke skaffes vand til slukning og ilden kan i løbet af få minutter sluge en ejendom med stråtag, især med den vedvarende blæst. Desuden kender de alle hinanden på denne strækning. Togføreren er allerede på vej hen over den snefyldte mark til husmandsstedet. Men der er intet at stille op. Nogle af passagererne er også løbet med. En lille familie skutter sig i røgen, mens rotter myldrer frem af det ulmende stråtag og forsvinder op mod vinden bag bygningen. Familien, et ægtepar og to børn og en bedstemor, stavrer gennem sneen til den forreste vogn. Her er der ingen grund til at blive: de skal til familie i Hejnsvig. Heldigvis er der ingen dyr på ejendommen. I mellemtiden har mange af passagererne spredt sig i sneen: et par af skoledrengene

står og tisser over kors bag et træ, andre står og stamper i sneen for at få varmen, nogle kaster med snebolde og Glavind har sat sit staffeli op og maler hurtige streger på et lærred for at fange det brændende hus. Hans ven bliver i kupeen, men hans jagthund løber haltende rundt i sneen.

Der går lidt tid inden alle er tilbage på toget. Snart er landskabet tomt og Larsen kalder med høj røst: Alle ombord! og fløjter afgang. Toget sætter langsomt og prustende i gang: signalet ved Fugdal viser klar bane og ingen påstigning. Det går opad men snart er de i Hejnsvig, hvor stationsforstander Hougaard står og venter, med lommeuret i hånden. Ved siden af står en drager klar med en vogn med pakkepost og et par ubestemmelige sække, der skal til Vorbasse og Veerst. To-tre rejsende kigger utålmodigt. Kakkellovnen i venteværelset på stationen kan slet ikke klare vinterkulden, der har lagt tykke frostbregner på alle ruderne.

Det er først, da nogle passagerer er steget af toget, inklusiv portøren med sin hund, der bliver mødt af Richhoff, at Larsen pludselig aner uråd. Han passerer hurtigt gennem vognene. Ganske rigtigt, han kan ikke få øje på den hidsige tyske passager. Ikke fordi han skulle af her, han havde billet til Kolding. En kold iling løber ned ad ryggen på konduktøren. Har de glemt ham ved ildebrandstedet? Det er en alvorlig sag her under besættelsen med en hidsig og muligvis indflydelsesrig tysker. Larsen kommer i tanke om toilettet ved den bageste vognperron. Døren er låst – det må være løsningen. Han banker på, og da der intet svar kommer, råber han. Rask griber han til sin firkantede nøgle, der kan låse døren op udefra. Da døren svinger op, ser han manden liggende på gulvet. Han er fuldt påklædt, hans taske er slynget hen i hjørnet – er han død? Togføreren er kommet til, alarmeret af Larsens høje råb. Han kalder Richhoff hen til sig. De tre mænd får i fællesskab slæbt manden ud. Han ånder svagt og er grå i hovedet. Besvimet? Måske snarere en blodprop. Der bliver straks ringet fra stationen til centralen i Vorbasse, der er vant til at sætte stikket ind til lægeboligen, hvor fru Clausen altid tager aften- og natopringninger.

Manden anbringes på en bære i Hougaards stue. Her er varmt og de venter på Dr. Clausens ankomst. Toget kører videre med en bekymret Larsen, der kigger længe fra bagperronen. Der er kun Hougaard og Richhoff tilbage. Dyr lægen mærker efter tyskerens puls. Det er måske ikke så slemt alligevel, siger han. Inden længe ankommer vognmand Jørgensen med Clausen, der skrider ind med sin taske. 'Hvad fanden er det for et tidspunkt at få et anfald på?' spørger han brysk. 'Lad mig komme til.' Han tager pulsen, ruller mandens øjenlåg op, mærker ham på halsen. 'Hm, der er tale om et slag.'

'Et slagtilfælde?' spørger Hougaard.

'Hold kæft mand og hold Dem til Deres bane! Et slag med en stump genstand.' Han vender forsigtigt mandens hoved og der er et tydeligt tegn på et voldsomt slag i baghovedet. 'Han skal på sygehuset.'

'Det næste tog er faktisk på vej om fem minutter. Det er nok sikrest i dette føre,' bemærker Richhoff. Mens Clausen giver manden en sprøjte, spørger han Richhoff, 'Har du sørget for hans taske?'

'Taske', siger Hougaard. 'Hvordan vidste du, at han havde en taske med?' Clausen og Richhoff veksler blikke.

'Alle rejsende har en taske', svarer Richhoff ham kort.

'Nå ja', siger Hougaard og forstår, at han skal tie stille. Da toget kommer, hjælper de tre mænd hinanden med at få patienten lagt op i en af vognene. Clausen følger med og Richhoff vinker, vender sig med sin egen taske over skulderen og skynder sig afsted.

Efter ankomsten til Grindsted, følger Clausen patienten i en ambulance til sygehuset. Da han bliver kørt ind på akutstuen, vågner tyskeren op og spørger forvirret til, hvor han er henne og hvad der er sket. 'De er på sygehuset. De faldt, vist på toilettet på toget og slog hovedet.'

'Min taske?' spørger han, pludselig angst. 'Hvor er min taske?'

Clausen giver ham tasken. 'Den har ligget på Deres bære. Værsgo.'

Manden prøver at få den lukket op, men magter det ikke. En sygeplejerske, der er kommet til, hjælper ham, men han skuler mistænksomt til hende og skubber hendes hånd væk. Han stikker sin egen hånd ned i tasken og mærker efter. 'Papirerne?' hvisker han til sig selv. Ansigtet slapper af, da han mærker et større bundt papirer, der fylder tasken. 'Tak', når han at sige til Clausen inden doktoren forlader ham.

'Det var så lidt', siger Clausen. 'Men De skulle se og vælge et bedre tidspunkt næste gang De skal besvime.'

Og her slutter officielt denne lille og ubetydelige historie fra krigens tid. Efter patienten er kommet sig, tager han til Tyskland og ses aldrig mere i landsdelen. Hverken Clausen eller Richhoff nævner begivenheden i eftertiden. Men på vej hjem til Vorbasse, holder Jørgensen – der i mellemtiden er kørt til Grindsted for at hente Clausen – kort ind hos Richhoff. Her får Clausen et tykt bundt papirer overrakt, som han tager med til Vorbasse. De bliver ikke i Lægeboligen, men hentes af skovfogeden og sendes videre. En dag får en betroet dansktalende medarbejder på et mindre kontor i London til opgave at oversætte en stak papirer, hvor der på omslaget står 'Hemmeligt. Kemikalieværket'. Og medarbejderen er nødt til at indkalde sagkyndig ekspertise til

hjælp med oversættelsen af formler, beskrivelser af arbejdsprocesser og forsøg. Hvad papirerne nærmere indeholdt er den dag i dag hemmeligstempleet.

Mindet om den lille ekskursion er taget med i graven af alle de tilstedeværende: Jørgen Glavind har også taget mindet om den lille, firkantede nøgle med, han altid bar på sig som souvenir fra sin tid som ansat ved banen. Den store portør, der tit gik med en kort, læderovertrukken stav, som hunden var dygtig til at apportere, ligger også stille med billedet af en hund, der haltede lidt besværet i sneen, mens en medpassager utålmodigt stod på bagperronen og holdt øje med branden og de fjollede danskere, der ikke kunne få sig skrumlet sammen til at komme videre, videre. Og ellers intet hørte og intet mærkede, da lyset forsvandt.